

Stanko Kociper | Koline Rudeka Novaka

Na iš na... Mali... Iš na...« je plala koruzo in klicala svinjo z mladiči. Na deteljo jo je spustila, da bi se mladiči malo razletali in najedli svežega zelenja. Hči Micika jo je šla iskat. Zdaj pa ni od nikoder ne svinje z mladiči ne Micike.

»Na! c, c, c, c!...« je cmokala. »Maliiii... Mali, mali, maliiii... Na iš na... — Kristuš, da je od nikoder ni.«

Vzpenjala se je na prste, da bi prek slivja pod plotom videla na deteljišče.

»Maliii... — Micikaaa...«

Odmev njenega močnega glasu je kar lomastil po grabi, da so se odzvali celo Školibrovi gosaki, ki so svojo družino vedli iz potoka domov, le od Micike in svinje ni bilo nobenega odziva.

»Saj je že noč. Še prehladili se bodo pajcki. — Micika... Na iš na...«

Zdaj so že pastirji, ki so na ledini napajali živino, klicali Miciko, kot da bi je ne videli prav dobro, kako se je za mejo stiskala k hrastovemu deblu, držala predpasnik na obraz in najbrž jokala. Kajpada: cmerila se je. Novákov Rudek stoji poleg nje; saj mu kosa na rami pobliskava v zahajajočem soncu kot umirajoči plamen. Rudek je dobil poziv za vojake in zdaj je pač razumljivo, da Micika mora tuliti. Da se imata rada, to pa so že tudi vsi pastirji vedeli.

Novákovica je bila vdova in sta z Rudekom sama gospodarila na sredi brega. Ljudje so jima pravili, da kraljujeta nad lešniško grabo. Sama sta res bila z materjo, ker se je starejši Peter že oženil na grunt nekam za bregé. Dobro pa se jima je tudi tako godilo, da si je marsikatera dolinska deklina zaželela k njima na breg, čeprav bi morala na hrbtu tovoriti vodo izpod šume v dniki. Poleg tega je pa bil Rudek tudi čeh, da je deklina kar slabost obhajala, če je zapičil vanje globoke črne oči. Čez pleča je bil tako širok, da menda nikdar več nobenega čeháka ni skominalo, da bi se mu zameril, če mu je le eno samo primazal. Udaril pa je rad, kjer je bilo treba. — Zakaj bi sicer zrastle takšna drva med goricami? — In tudi to je Miciki neznansko ugajalo na njem. Kaj je vendar lepšega kot imeti fanta, ki se ga sitni pókavci tako boje, da se še od daleč ne upajo sliniti za teboj in jih zato lahko tembolj izzivaš? Zdaj bo pa šel in devet mesecev ga ne bo, da bi vriskal z brega in ponoči tako narahlo potrkal na okno, da še mala Hanika ni slišala, ki je spala poleg nje.

Rudek jo je tolažil:

»Jutri pridem po pajcka in, še preden bo zrel za koline, bom že zopet nazaj. Nič ne jokaj, Micika! Lepega prašička mi izberi, da bodo mastne koline. — Pa pušeljc pripravi...!«

»Booom...« je smrkala.

Tudi njemu ni bilo kar tako, za devet mesecev pustiti Miciko, da je ne bo mogoče božati po zlatih laseh in zagorelih licih. Zato pa je delal obema korajžo:

»Kakšen čeh pa je, kdor ni vojak?«

»Da-a,« je kolcnila.

Zdaj je pa že bilo res toliko vpitja po grabi, da sta se morala ločiti. Kakor bi se mu rada obesila na vrat, ga je mogla samo na hitro z vročimi ustnicami pobožati po licu in Rudek jo je komaj mimogrede krepko stisnil za zapestje.

Potlej se je spustila v dir in kar po bližnjici preskakovala plotove in potok, kjer je svinja slišala gospodinjin klic in jo z mladiči mahnila kar čez travnike proti domu. Tik pred lesu jo je dohitela in se vsa zasopljena na vso moč trudila okoli migetajoče drobnjadi, kot da bi ji res delala bog ve kakšne težave. Za njo pa so še pastirji z biči pokali in vpili, da je bila še bolj zmešana.

»Kaj le delaš tako dolgo, da te od nikoder ni? — Še mladiče prehladi!«

»Ko pa jih ni bilo mogoče nikamor dobiti. Stara je tako sitna...« je mahnila svinjo s šibo čez pleča, da je kar zacvilila.

»Pa tako sitni menda le niso bili, da bi bilo treba jokati, kali,« jo je zbodla mati, ki je vrgla pogled čez grabo in videla, kako je tam čez šel v breg Novákovičin Rudek s koso na rami in si žvižgal, Micika pa je bila objokana. »Menda je le on bil siten...«

Miciko je zažagalo. Toliko da se ni sesedla. Da bi mati kaj vedela? Morala je zbrati res vse moči, da je kolikor toliko mirno vprašala:

»Kdo?«

»Rudek vendar...«

»Je vpil nekaj čez potok, naj vam povem, da bo jutri prišel po pajcka.«

»Le lepega mu izberi,« je mati rekla tako čudno, da je bila Micika res čisto zmešana, ko je stopila v kuhinjo po žehtar in vzela škafo, da bi šla mlestat, ker je pastir takoj za njo pripodil krave.

Ko sta jih privezovala, jo je celo pastir podražil:

»Zdaj pa ti bo šel...«

»Marija, a že res vsi vedo?« jo je kar zamajalo, da ji je samo po sebi že drugič ušlo nepotrebno vprašanje:

»Kdo?«

Prek krav je z očmi iskala pastirja, ki se je v temnem kotu ukvarjal s teličkom, da bi uganila, kaj smrkavec misli.

»Kdo le? Misliš, da sem slep? Nisi slišala, kako smo ti z biči igrali mazurko?«

»Ti... — Glej, da boš tiho!«

»Žemljo mi kupi v nedeljo, pa živa duša od mene ne bo ničesar zvedela.«

»Dve...«

»Tem manj; bogme...«

Kako je to noč molzla, ni vedela. Topli curki mleka so se penili v žehtarju: gre, gre — gre, gre...

Ona pa bi se tako rada jokala, če bi si upala... Povrh pa ji je še mati zabrusila, da je pol mleka pustila v vimenu.

Drugo jutro je navsezgodaj spustila prasico z mladiči na dvor, da bi si ogledala vse po vrsti. Izbrala je res pajcka, ki je bil kot samo mleko.

»Ta bo,« si je dejala in jih zaprla nazaj v hlev.

Proti večeru je Rudek res prišel in Micika je imela pripravljenega prašička in pušeljc.

Pajcka je stlačil v vrečo, se od vseh lepo poslovil, Micika pa mu je namignila, da jo je za listnjakom počakal.

Prinesla mu je dišeči pušeljc iz kipečega šeboja, klinčkov in bajželjke. Z mehko pobožnostjo mu ga je zataknila za klobuk. Potem se ni mogla zadržati. Oklenila se ga je ter mu dala za slovo žgoč, trepetajoč poljub. Bilo ji je, da bi se ga vedno tako oklepala in ga ne bi nikamor pustila — tega ljubega fanta.

Za hribi pri Svetinjah je zvonilo večernico. Obema se je zdelo, da pobožno vabilo zvona še ni nikdar tako milo zvenelo nad lešniško grabo. Zdaj, ko se Rudek poslavlja, je Micika čutila, da mu mora za na pot napraviti križ. Rudek je odložil vrečo, da bi se ljubemu dekletu prav tako oddolžil. Potem sta se še nekaj hipov drug v drugega zamaknila, kot da ne moreta narazen. V Rudeku se je stiskalo in napenjalo srce s takšno silo, da je pozabil na vse okoli sebe. Samo božal je deklino po vročih licih in ji gledal v pohlevne oči.

Vse bi bilo tako lepo, da se ni pajcek izmotal iz vreče in jo ucvrl okoli hrama.

V tem hipu je prišla po cesti izza ogla stara beračica Šlútekovica in tiho šepetala večerno molitev. Zagledala je, kako se je prašiček izmotal in ušel in se ni mogla več zadržati, da ne bi že obenem konca molitve zakričala:

»... vekomaj amen... Prasè beži... Prasè je ušlo... Hoj... hej... Primite ga...!«

Stala je na sredi ceste in krilila kot čarovnica s palico po zraku, da se je prasè menda tudi nje ustrašilo in še bolj teklo.

Vsi so se zapodili za njim; še pes. Rudek ga je tik pred hlevnimi vrati vsega zbeganega ulovil in ga stlačil nazaj v vrečo. Tako ga je bilo sram, da je vrgel vrečo prek rame in brez besed kar zbežal skozi slivje proti domu. Zadosti pa je le bilo, da sta Mastén, ki se je pravkar od nekod pripeljal, in žena videla, da je imel za klobukom tako kito cvetja, da mu ga je na stran vleklo. Spogledala sta se in šepnila:

»Ta dva nekaj spletata...«

»Pa naj,« je rekel Mastén. »Fant je priden delavec in gospodar bo menda prav tako dober, kot je mati. Dobro se ji bo lahko godilo, čeprav ne bo kmeta dobila. Posebno, če ga ima rada...«

Imel je svoje račune in se je obema zdelo tako prav.

Potlej je oče zavpil za Miciko:

»Kdaj pa prav za prav gre, da je takšna reč...?«

Micika ni prav nič več mogla pomisliti, kaj oče misli in kako.

»Juuuutri...« je zatulila in se opotekla v hiško, da je še k večerji ni bilo.

Tako je to leto šlo poletje po lešniški grabi in čez gorice tiho, komaj opazno. Pač pa je Micika presedela nekaj nedeljskih popoldnevov na predóknih in zrla v breg, kjer je Rudekova domačija žarela v soncu.

Kot majhna kokoška je počenila hiša prav v sredo med gorice. Če je sonce sijalo prav v njene svisli, je bilo, kot da mežika in vabi. Miciko je to še bolj dražilo, da se ji je delal srh po grudih in ledovju, kadar se je zamaknila v breg tja čez. Tolikokrat se je tako živo zagledala v pisano reber, da se je začudila, kako to, da še ni tam, kadar so jo morali iz premišljevanja klicati k opraviči pri živini.

Vse se ji je zdelo tako skrivnostno tam prek, kot da je sama lepa ljubezen ustvarila tisti košček goric. Tako ljubko se je rdečil dimnik na Novakovičini strehi kot roža na putkini glavi. Prav zares. Za hramom navzgor so se plavile gorice, kot da se svilena ruta suši na soncu. Pod hramom pa slivje s ptiči — oh, kot da so ptiči prav važna zadeva v njenem premišljevanju o bodočih načrtih — potem pa njive s cvetočo ajdo in šuma spodaj, da grabo menda samo slutiš nekje, kadar stojiš na podstenju. Na vrh pa jagnedi in klopotec vmes. Ej...

Kako lepo pa šele morata imeti notri! Ko bi človek mogel videti! Tako jo je mikalo, da bi šla pogledat. Pa si ni upala. Saj sama ni vedela, zakaj ne. Saj se ji je zdelo to celo neumno. Kaj bi bilo, stopiti noter, kadar hodi po vrhéh za težaki? Upala pa si le ni. Saj sploh še ni bila v tem tajinstvenem, tihem hramu. — Pač. Pa takrat sta še bila oba z Rudekom šolarja. Takrat sta se lasala. To pa je zdaj že tako daleč, da menda že res ni. Zdaj ga ne bi lasala. O pač, bi ga včasih — pa še kako — kadar jo razdraži s tistimi ogletimi očmi, ko ne veš, ali se smejejo in vabijo ali norčujejo. Ampak to bi bilo iz ljubezni, veste... Saj mu še pisati ne upa drugače, kot da sosedov pastir nosi na pošto. Domačemu ne zaupa. S poštarjem pa je za nekaj cigaret in nekaj kupic vina tudi tako uredila, da začne na vse pretege žvižgati ono o črnih očeh, kadar gre proti hramu od zasáda navzdol — če seveda nese kaj zanjo. Potem ga počaka pri listnjaku. In če je ni, ji zatakne pisanje v listnjaku za desko, ki jo je v ta namen odbila, da se dá prav lepo prislanjati.

Tem huje je bilo nekega dne, ko je slišala, da sta se starejši brat Vanček in oče pogovarjala, kot da bo prišla snéha k hiši. Od takrat se je nemir v njej razbolel v strastno nestrpnost, da bi kar splavala tja čez. Pa kljub temu menda ne bi šla, da ni bilo na Martinovo v Ormožu sejma. Takrat je bilo blato kot navadno ta dan. Oče je povabil Novakovico k sebi na voz, da sta se Micika in Rudekova mati peljali skupaj s sejma. Ker je Novakovica nakupila cel kup ropotije, ji je Micika pomagala odnesti v breg in si je hram tudi — od znotraj ogledala. Potlej je bila večkrat pri Novakovici in, ko je okoli adventa stara nekaj obolela, je vso noč prespala pri njej — v Rudekovi postelji.

Proti sprotoletju se je Rudek vrnil, da si je Micika zopet upala bolj med čehe, ker je vedela, da ji sedaj pač ne bo nobeden upal blizu in da je pri Masténu odslužil ono prasè, ki se je sedaj pripravljalo, da bi imelo že svoje mlade. To poletje je po rosni travi v zgodnjem jutru bila večkrat sled od Masténovih počez po travnikih na breg k Novakovici

in graba je bila zopet pretesna za Rudekovo sapo, ki jo je izvriskal iz napetih prsi, kadar je videl v dniki Miciko, ki mu je mahnila, in bil zato dobre volje.

Ko so okrog božiča klance po vrhéh zadelali snežni zapihi, je Micikin brat Vanček poslal nekam v tomaževsko faro oglednike. Ko so se na večer dedci vrnili pijani kot čepi, da so bili do ušes vsi snežni, je Micika vsa šklepetajoča za oglom objemala Rudeka:

»Snéha pride...«

»Zdaj pa je res konec,« se je Rudek nasmehnil. »Zdaj se boš morala tudi ti od deklin posloviti, pa naj rečejo oča, kar hočejo...«

»Rudek, na vašem bregu je tako dobro...«

»Veš, kako bomo naredili? V sredo bomo kolinarili ono prasico, ki smo jo takrat lovili. Oča bodo prišli klat, za tebe pa bom prosil, da boš prišla materi pomagat...«

Tisti dan je bril čez gorice takšen krivec, da so se gole jagnedi po vrhéh sločile in je kolje po goricah zateglo jokalo. Gosti pršič je pritisnil izpod neba nekakšno móro, da še smrtnih krikov svinje ni bilo nikam slišati. Le snežinke, ki jih je vihar nosil v okna, so narahlo praskale po šipah. Ves svet je bil zadelan s tako belo težo, da še v dniki pri Masténovih nihče ne bi slišal, če bi na bregu pri Novakovici kdo klical na pomoč.

V hramu pri Novakovici pa je bila prijetna nabitost in vse je dišalo po kadečem se svežem mesu. Rudek in Micika sta si dala toliko posla, da sta le tu in tam utegnila zamenjati bežen mežik.

Proti poldnevu je prišla tudi vsa premražena beračica Šlútekovica. Pa kaj; koline so ji zadišale in nikdo več je ne bi prepodil od peči, kjer si je poiskala prostor, jedla jetra in kislo zelje, pa molila in pila in obirala vrhove, dokler ni začela nihati kot strašilo v vetru in s piskajočim glasom peti, da se ji je jezik zapletal ob edini zob v spodnji čeljusti. Nagnila se je tako daleč naprej, da se ji je noga sprožila s pručke in bi se skorajda speljala s klopi. Smejala se je, da se je po tankih stegnih tolkla in zapela:

»Prašička smo redili,
zdaj pa smo ga pobili; —
okol' voglov,
okol' plotov
za njim smo se podili... —«

»Ohoooj,« se je smejala in se v lastnih slinah davila.

Rudek pa je bil zavoljo Micike in dobro namišljenega pogovora, ki ga bo o stvari imel z Masténom, tako dobre volje, da se je sam smejal in Šlútekovici zabrusil:

»Pa je imel hvala Bogu tako dolg rep kot ti, baba, jezik, da sem ga še o pravem času ujel. Sicer se ti sedaj ne bi mastila z jetri.«

Potem so prihajali vrhovljanski otroci, ki zvečer ne bodo mogli po snegu, ko bodo prišli viničarji poskušat koline; zakaj takšen je običaj

med sosedi. Kočarjem, ki so svoja praseta že zdavnaj podavili in po večini že tudi pospravili, pride taka stvar zelo prav.

Masténov Vanček se je mimo peljal v vrh. Zdel se mu je lep saninec in ravno prav, da bi vino za gostovanje domov pripeljal. Pa sod jabolčnice bi tudi dobro bilo imeti doma. Bog ve, kakšni bodo še klanci. Naj samo odjuga pritisne. Naprosil je Rudeka, da bi mu šel pomagat, ker je videl, da je delo namalo končano in bo treba poslej samo še na večerjo čakati. Kar pa je še opraviti, bo že oče Mastén sam ponaredil. Zato se je Rudek rad odzval. Kajpada bi Micika, ki je bila vsa žareča, ker se je vedno sukala okrog peči, kjer sta se z Novakovico tako dobro razumeli, najrajši šla z njima, da bi ji krivec malo prepihal prevročee ude. Ker pa ni mogla, je zavpila za njima:

»Pa pazita, da se kateremu kaj ne zgodi...«

Rudek ji je skrivaj pomahal in konji so z neslišno drsečimi sanmi odcingljali za ogel —

Pod noč je v vrhu nastalo zmešano vpitje. Ženske so cvilile, otroci so drgetajoč jokali in možje so se priganjali. Med vse se je mešalo zatleglo tuljenje kadečega se vetra, da je bilo vse še bolj nerazumljivo.

Potlej je k Novakovici vsa zmešana pritekla viničarka z vrha in vpila:

»Jezus, Jezus... Rudeka je polovnjak zmečkal...«

Novakovica je zatrepetala in se sesedla:

»Marija, pomagaj...«

Micika ni vedela, kaj se z njo dogaja. V besnem vrtincu je zaplesalo okoli nje žareče ognjišče in vsa kuhinja. Krčevito je stisnila pesti in si z njimi zadelala oči. Vrgla se je na vrata in zajokala:

»Ooooj...«

Mastén je kar poléčen in gologlav zdrvel v burjo. Kar čez gorice je planil v breg, pa se mu je udiralo v globokem snegu, da kot v mórastih sanjah ni mogel nikam naprej. Sneg je nosilo s takšno silo čez vrhove, da je zasipavalo oči in jih slepilo.

Možje so prinesli Rudeka vsega zmečkanega in polomljenega in so ga položili na posteljo.

Mastén je obstal kot okovan pri vratih. Novakovica pa je planila k ležišču in jokala kot iz uma.

V Miciki je vse odpovedalo. Rada bi planila k postelji, izkričala bi se nad Rudekom, izjokala bi na njegov blede obraz prelepe minule sanje in dihnila vanj sanjano lepoto ljubeče, tako neznansko trpeče notranjosti. Pa se ni mogla ganiti z mesta. Bala se je vsega okoli sebe. Bledica njegovega zmučenega obraza je pobelila tudi njena lica, molk njegovih vedno se smejočih, sedaj pa tako tihih ust, je davil tudi njeno grlo. Ni imela moči, da bi ga vsaj ljubeče poklicala.

Tedaj je Rudek premaknil glavo. Začuden se je zastrmel v mater in zašepetal:

»Mati...«

Ko je Micika videla, da živi in govori, je zavpila, da so se okoli stoječi zdrznili:

»Rudek...«

Neka neznanska moč jo je vrgla k njemu na posteljo. S trepetajočo roko mu je gladila s čela mokre lase in jokala:

»Rudek... Rudek...«

Zdaj ji ni bilo nič do tega, kaj si mislijo ljudje. Ljubezen je premagala strah. Nikogar ni čutila v svoji bližini. Samo božala ga je...

Rudek jo je s skaljenim pogledom poiskal in se bolešno nasmehnil:

»Micika... Deklina moja...«

Gledala sta se, kot da stoji med njima neskončna večnost.

»Micika... Hvala Bogu... da... še nisem... očetu nič rekel...

— — Sedaj sem hotel...«

Potem se je ozrl po ljudeh:

»Kaj pa ti ljudje?«

Dolgo je premišljeval in rekel:

»Koline jim dajte... — — Postrezite jim...«

Zaprl je oči.

Micika pa je strmela vanj s široko razprtimi veki in se bala za vsak njegov dih. Ko jo je zopet pogledal, je rekel:

»Hvala Bogu... Sedaj še ljudje nič ne vedo... — Sedaj bi morali gostovanje razdreti... — To se je že večkrat zgodilo; kajne, mati...?

— — Viš, Micika, sedaj pa nič ne bo, ker sem ves polomljen... — Ljudje — — pa le še nič ne vedo... —«

Glava mu je padla na stran in je zaspal...

Micika se je sunkovito zravnala in zajela sapo, da so ji prsi pokale. Zašklepotala je z zobmi in ni vedela, zakaj se je obrnila proti ljudem in iz vse grlice zavpila:

»To je moj ženin... A sedaj veste...?«

Ljudje so se mrko odmaknili, kot da se ji je zmešalo, ona pa jih je preganjala s preplašenimi, mrzličnimi očmi:

»Pa še drugim povejte! — — Vsi naj vedo...«

Potem je bruhnila v nov krčevit jok in padla k Novakovici:

»Kajne, mati...?«

Mastén jo je dvignil in posadil k peči. Vrgla se je na klop in hlipala:

»Oča, sedaj veste...«

V kotu je stara Šlutekoviča polglasno molila. — —

Rudeka so drugi dan zapeljali v Ormož v bolnišnico.

Udi so se mu hitro celili. Le gostovanjščarji so to leto samo Vančekovi po grabi orali sneg.

Zato pa je prihodnji predpust Mastén Miciki pripravil takšno gostovanje, da so gostje hoteli v breg proti Rudeku vse snežne zapihe razpihati. —

Na bregu Rudeka Novaka je Masténovi Miciki tako lepo, kadar v nedeljo popoldne sedita na predoknih in gledata med goricami in prek njiv v lešniško grabo in čakata otroka. In sedaj čakata že tretjega. Jagnedi pa tako lepo šepetajo in zvenk klopotcev in cingljanje sinic se meša s smehom prvih dveh, ki ju zabava stara Novakoviča. Samo Rudek ima eno nogo zverženo in eno ramo višjo. Pa to ga pri delu prav nič ne moti. Le čehi se ga več ne bojijo. To pa sedaj tudi ni več potrebno.